

Liefde en creativiteit versus dogma en ideologie

ROEL VAN DUIJN: PROVO, KABOUTER, GROENMENS EN ZIENER

Wie een beetje begaan is met protestbewegingen en maatschappelijke alternatieven uit de vorige eeuw, moet bekend zijn met twee iconische en nooit geëvenaarde bewegingen uit Nederland, namelijk Provo (1965-1967) en Kabouter (1970-1974). In beide gevallen stond één persoon centraal: de anarchist, politicus, actievoerder, provocateur, pacifist, schrijver, milieuactivist, schaker en pianist Roel van Duijn. Over Provo en Kabouter verscheen een bibliotheek vol, maar een biografie van Roel van Duijn zelf ontbrak. Die leemte werd nu opgevuld door Marc Wildemeersch, een Vlaming nota bene.

Eddy Bonte

Roel van Duijn: een ziener in Nederland omvat meer dan 380 bladzijden vlotte lectuur, gevolgd door 1566 voetnoten!

Is Roel van Duijn werkelijk een ziener, zoals de titel van de biografie aangeeft, weze het vooral in Nederland? En is dat niet wat contradictorisch, visionair zijn in één land, te meer daar het toenmalige Nederland als gidsland bekend stond?

DE BIJZONDERLING

Ikzelf was als tiener al sterk geïnspireerd en beïnvloed door van Duijn en ik leerde ook van zijn twijfels, vraagtekens, tegenstellingen en dub-

belzinnigheden. Een icoon is nog geen heilige! Kabouter en Oranje Vrijstaat vormden voor mij een hoogtepunt, omdat bleek dat een ideaal ook werkelijk vorm kon krijgen – weg van louter kritiek, protest en geweld tegen het geweld.

Van Duijn is eerst en vooral een 'bijzonderling' die tot de verbeelding spreekt, net omdat hij zijn ideeën en projecten werkelijk uitbeeldt middels acties die zo origineel zijn dat je blik er niet omheen kan. Daarom haalde hij bijna altijd de media. Want zeg nu zelf, wat baat een origineel idee als er buiten het alternatieve groepje



Omslagfoto van 'Roel van Duijn: een ziener in Nederland' © Wubbo de Jong

Van Duijn is eerst en vooral een 'bijzonderling' die tot de verbeelding spreekt, net omdat hij zijn ideeën en projecten werkelijk uitbeeldt middels acties die zo origineel zijn dat je blik er niet omheen kan

niemand weet van heeft? Van Duijn was daarbij gewoon zijn eigen vehikel. Hij was amper achttien toen hij in 1961 met een groep medestanders



een druk kruispunt bezette voor een 'Ban de Bom'-actie. Meteen raak: politiegeweld, arrestaties, schandaal en persaandacht. En toch een fluitje van een cent vergeleken met de stunts van Provo: rookbommen tijdens de huwelijksstoet van koningin Beatrix en Claus von Amsberg; happenings bij het standbeeld van Johannes van Heutsz, de slachter van Atjeh; het voorstel om de blauwe agenten om te vormen tot 'witte kippen' die als sociale werkers zouden fungeren. Een vergelijking dringt zich op, die met mei 68'er Daniel Cohn-Bendit, alias Dany le Rouge, ook al omdat beiden eerst het anarchisme aanhingen om spilfiguren te worden van de groene beweging – niet van de rode.

ORGANISCH WERELDBEELD

Van Duijns bijzonderheid spreekt ook uit zijn filosofie. De dwarsligger groeide op in een consequent theosofisch milieu en volgde montessorionderwijs. Hij zag daardoor het grotere geheel, de verbinding, de samenhang, de kosmische eenheid, wat hij zelf een 'organisch wereldbeeld' noemt. Vanzelfsprekend botste hij met alle materialisten – zowel van rechts als van links, de communisten en socialisten voorop. Hij vond GroenLinks te links, dit wil zeggen ingebed in ons maatschappelijk patroon van produceren en consumeren. Zijn overstijgende kijk bracht hem ook tot voorstellen die als waanzinnig werden afgedaan. Windmolens in plaats van kernenergie. Een verkeersluwe binnenstad. Of 'witte fietsen' waarmee je je gratis door de stad kan verplaatsen (anno 2023 gecommmercialiseerd!). Diezelfde verbindende blik leidde hem naar kleinschaligheid en zelfvoorziening, geheel tegen de trend in van schaalvergroting, fusies, massaproductie, standaardisering en globalisering. Om het Bijbels uit te drukken, want van Duijn citeert graag het Nieuwe Testament: tegen de gulzigheid. Meer groen, meer bio, meer kleine bedrijven in eigen beheer, minder fossiele brandstoffen. Meer liefde en creativiteit.

Verbeelding en filosofie. Maar ook een geheel eigen woordenschat om de

andere wereld uit te spreken en zo te scheppen: provotariaat, kloonvolk, autopark, witte paniek, de provoseksuele vrouw ...

Hij vond GroenLinks te links, dit wil zeggen ingebed in ons maatschappelijk patroon van produceren en consumeren

WITTE WIJVENPLAN

Na zijn deelname aan de 'Ban de Bom'-acties tegen atoombewapening, een actielijn die uit het Verenigd Koninkrijk kwam overgewaaid, ontmoette de Hagenees in Amsterdam enkele geestesgenoten met wie hij Provo zou opstarten, in hoofdzaak: Luud Schimppennink, Rob Stolk en de tamelijk maffe Robert Jasper Grootveld. Dit is 1965 en Provo kiest voor verzet middels provocatie, maar op een anarchistische en niet-gewelddadige wijze. Geheel in de lijn van van Duijn, met dank aan Robert Jasper Grootveld, worden alternatieven ontwikkeld met 'wit' als *Imaazje*: witte fietsen, witte crèches, witte schoorstenen, witte kledij en zelfs een Witte Wijvenplan: het feminisme van het Provotariaat. Er wordt niet gehoopt op een proletarische voorhoede die ons naar de revolutie leidt, er wordt meteen mee begonnen. Tegen alle

Roel van Duijn en twee kompanen demonstreren tegen de 'zandvloed': het dorp Ruigoord dreigt te verdwijnen door de uitbreiding van de Amsterdamse haven; 1975 (foto collectie Nationaal Archief, NL)



linkse principes in, krijgt de proleet een veeg uit de pan: hij is de vervuilende consument, de inerte massa, het klootjesvolk.

Provo kiest voor verzet
middels provocatie, maar
op een anarchistische en
niet-gewelddadige wijze

SABOTAGE

De hoop is nu gevestigd op het Prototariaat, maar van Duijn voorspelt zelf dat deze strijd nooit kan worden gewonnen. Provo wordt in 1967 opgeheven. Na twee jaar relatieve stilte, publiceert van Duijn een boek met de intrigerende titel *De boodschap van een wijze Kabouter*. Van Duijn lanceert een nieuwe visie: zijn filosofisch-kosmisch anarchisme blijft intact, maar wordt aangevuld met Kropotkin en cybernetica. Het originele beeld van de Kabouter heeft hij te danken aan een strenggelovige boer uit Walcheren. Ook nu wordt middels vernieuwd taalgebruik het beeld ingeleid: kabouters wonen in paddenstoelen en paddenstoelen groeien op rottend hout. Uit onze vermolmd wereld, schieten de alternatieven als paddenstoelen-met-kabouters uit de grond. Toch laat de Provo-gedachte hem niet los. In *Sabotagenota*, die hij als Amsterdams gemeenteraadslid ook officieel indient, roept hij op tot guerrilla tegen en sabotage van de militaire kantjes van onze democratie, te beginnen met de vernietiging van een lokale munitiefabriek en de oorlogsschepen in de Amsterdamse haven. Meent hij dat nu? Bij van Duijn valt de grens tussen ernst en ludiek moeilijk te bepalen, net omdat hij het ludieke gebruikt als wapen om iets ernstigs te bereiken: een ander maatschappijmodel met een ander soort mens. Biograaf Wildemeersch wijst verscheidene keren op van Duijns dubbelzinnige houding tegenover geweld: hij is in wezen pacifist, maar acht geweld soms nuttig en nodig. Uit deze biografie blijkt wel vaker dat onze protagonist niet voor één gat te vangen is.

RIDDER VAN ORANJE-NASSAU

De manifestant schuwde de mars door de instellingen niet, ook al duurde geen enkele mars echt lang: hij zetelde als wethouder en gemeenteraadslid voor Provo, Kabouter en politieke partijen van groene en pacifistische signatuur. Dat deze zachte anarchist ook rekening hield met de staatkundige realiteit, bleek al in 1970 toen de Oranje-Vrijstaat werd uitgeroepen, een knipoog naar de gelijknamige provincie in Zuid-Afrika, opgericht door conservatieve blanke boeren. De Vrijstaat ontwikkelde een actief netwerk en ... bracht zelfs een eigen postzegel uit!

Na Provo en Kabouter werd hij bio-boer om terug te keren naar de actieve politiek, waar hij een wegbereider werd van groen-groen. Zijn verwezenlijkingen zijn talloos, maar kenden vanaf de jaren tachtig minder weerslag buiten Nederland, waar hij tot op vandaag een icoon blijft. Wel scoorde hij met zijn consultancy in ldvd, liefdesverdriet dus, waarbij hij zich op zijn eigen – negatieve – ervaringen beriep en zich toonde als een gevoelig tot fragiel mens.

Roel van Duijn (geen fotograaf of copyright bekend)



Een peinzende Roel van Duijn na de opheffing van Provo in 1967. Tegen de muur: de door van Duijn ontworpen affiche 'Kreativisties Manifest' (geen fotograaf of copyright bekend)

In de *Sabotagenota*, die
hij als Amsterdams
gemeenteraadslid ook
officieel indient, roept hij
op tot guerrilla tegen en
sabotage van de militaire
kantjes van onze democratie

DE ZIENER

Was hij een visionair? Kijk, de soms zo conservatieve Angelsaksische cultuur was ons ook op dit vlak voor en dat kan van Duijn onmogelijk ontgaan zijn: de Free Speech Movement met de bezetting van universiteitsgebouwen, gewelddadige arrestaties en sit-ins in Berkeley, Californië (1964); de Britse Campaign for Nuclear Disarmament (anti-atoommarsen vanaf 1958); de Summer of Love (1967); *The Whole Earth Catalogue* (1968); Charles Reich's *The Greening of America* met de concepten 'Consciousness II' en 'Consciousness III' (1970); *The Diggers in Californië* (1966) of ook nog Yippie en stuntman Abbie Hoffman die in 1967 naar de New Yorkse beurs trok waar hij echt en vals geld te grabbel gooide.

Klonen was echter niet aan van Duijn besteed. Zijn achtergrond, veelzijdigheid, eruditie en creativiteit, zorgden telkens opnieuw voor verrassende voorstellen en wendingen.

Roel van Duijn werd dit jaar tachtig. Hij heeft dik zestig jaar origineel denken en doen achter de rug. De politie arresteerde en beboette hem



Roel van Duijn met partner Rik van Exter tijdens de voorstelling van de Deense vertaling van zijn boek 'Boodschap van een wijze Kabouter', Kopenhagen, 1972 (geen foto of copyright bekend)

talloze keren. Hij werd geschaduwd door de veiligheidsdienst, maar ook benoemd tot Ridder van Oranje-Nassau wegens ... zijn verdiensten voor de democratie. Dat hij nu de NAVO verdedigt, neem ik er maar bij.

Hij werd geschaduwd
door de veiligheidsdienst,
maar ook benoemd tot
Ridder van Oranje-Nassau
wegens zijn verdiensten
voor de democratie

Hebben vrijdenkers en vrijzinnigen een boodschap aan van Duijn? En of! Eenieder die de voorbije decennia onze suïcidale maatschappij heeft gecontesteerd en alternatieven uitbouwde, kan leren van zijn afwijkende aanpak. Liefde en creativiteit versus dogma en ideologie.

Dat hij leve!

Marc Wildemeersch, *Roel van Duijn, een ziener in Nederland*, Amersfoort, Aspekt, 2023, 461 p.

ROEL VAN DUIJN, EEN ZIENER IN NEDERLAND

Biograaf Marc Wildemeersch koos voor een chronologische aanpak, zodat de evolutie van van Duijns denken en handelen op eenvoudige en begrijpelijke wijze overkomt. De auteur nam een ontzaglijk aantal bronnen door en correspondeerde ook met familieleden en (al dan niet voormalige) medestanders. Roel van Duijn zelf gaf feedback zonder zich te bemoeien. Als grote bedenker, mag van Duijn dan centraal staan in talloze boeken over Provo en Kabouter, die periode loopt af in de jaren zeventig. Het is de verdienste van Wildemeersch om ook de compleet onderbelichte (althans in Vlaanderen)

daaropvolgende decennia te bespreken – alsook de invloedrijke kinder- en tienerjaren. Hoewel de biograaf duidelijk van zijn 'onderwerp' houdt, wat overigens nooit stoort, laat hij ook de nuances, vraagtekens en contradicties zien. Het boek is verdeeld in tweeëndertig hoofdstukken en leest bijzonder vlot. De Bijzonderling heeft deze biografie dubbel en dik verdiend. Het is een prachtcadeau voor zijn tachtigste verjaardag, maar ook voor allen die door hem werden geïnspireerd om kritisch, creatief, speels, zelfstandig en beeldend te denken én het beeld in handelen om te zetten.

